

Nieuwsbrief van de Steenuilenwerkgroep van Natuurpunt

Nummer 7 - september 2014

Snel inschrijven voor de contactdag is de boodschap, het aantal deelnemers is beperkt tot 80! Veel broedsels mislukken, dit kan met zekerheid vastgesteld worden als je al controles doet begin mei en bespreking van een rariteit: 3 Steenuilen in 1 nestkast.

De Steenuilenwerkgroep organiseert haar tweede contactdag : Herzele, zaterdag 22 november 2014

Programma contactdag

- 9u Deuren open
- 09u50 – 10u00: VERWELKOMING door de Gewestelijke Coördinator (Philippe Smets)
- 10u00 – 10u30: Steenuilnestkasten in laagstamboomgaarden (Dirk Ottenburghs)
- 10u30 – 11u30: De Steenuil werking in Wallonië (Thierry Votquenne)
- 11u30 – 12u30: Soorten muizen, levenswijze, voorkomen,... (Joeri Cortens)
- 12u30 – 13u30: MIDDAGPAUZE
- 13u30 – 14u15: Inventarisatie van de Konijnuil in de Verenigde Staten (Claire Tahon)
- 14u15 – 14u45: Steenuilenbolwerk onder de loep.
Resultaten en methodiek van langjarig broedbiologisch onderzoek in Achterhoek-Liemers (Oost-Nederland) (Ronald Van Harxen)
- 14u45 – 15u15: Impressie broedseizoen 2014 in de noordelijke Lage Landen (Pascal Stroeken)
- 15u15 – 15u45: PAUZE
- 15u45 – 16u15: Het Leader Steenuilproject Vlaamse Ardennen (Paul Haustrate)
- 16u15 – 17u00: De opkomst van de Steenmarter: nieuwe context ook voor de Steenuil?
(Koen Van Den Berge)
- 17u00 – 17u10: SLOTWOORD (Philippe Smets)

De contactdag gaat door in de Mediabox van de Wattenfabriek,
Solieveld 35, 9550 Herzele .

Inschrijven voor deze dag kan door een mail te sturen naar steenuilen@natuurpunt.be .De inkom bedraagt 5 euro. Tijdens de pauzes heb je de gelegenheid om broodjes te kopen en worden koffie en andere dranken voorzien.

Onderzoek naar het broedsucces van de Steenuil in Oost-Brabant

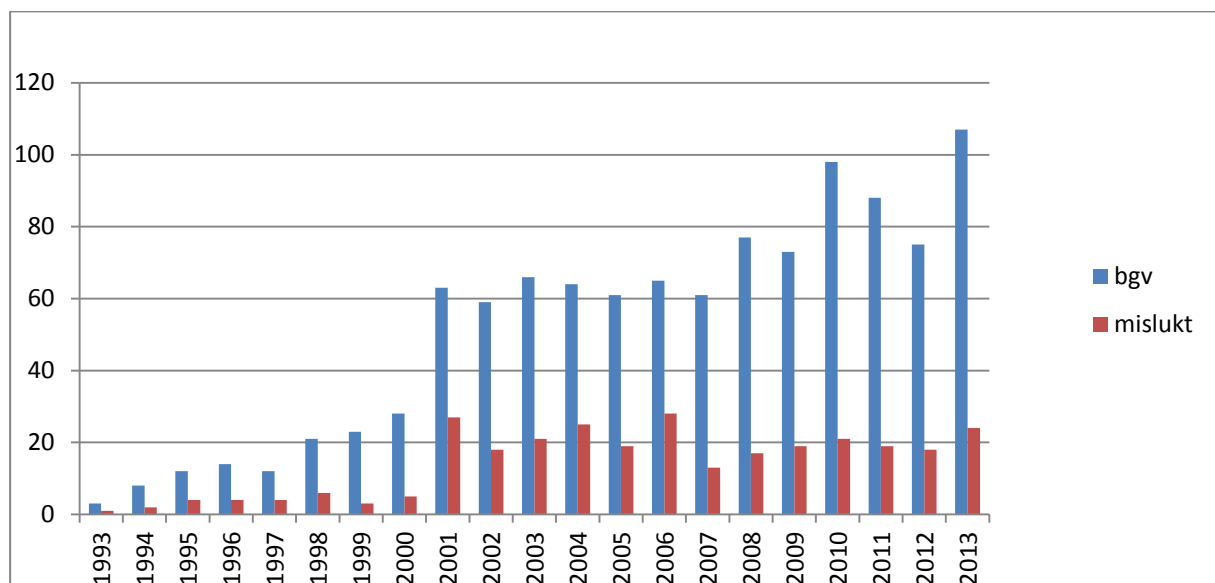
Het opvolgen en ringen van Steenuilen die op een natuurlijke broedplaats zitten is niet zo evident maar is mogelijk dankzij het plaatsen van nestkasten in geschikte biotopen voor de Steenuil. De nestkasten zijn zo gebouwd dat controle ervan tijdens het broedverloop zonder verstoring kan verlopen. Met de eigenaars van de hoogstamboomgaarden is afgesproken dat de Steenuilen met rust worden gelaten en dat eventuele nieuwsgierigen op afstand worden gehouden.

In augustus 1992 werden 36 steenuilenkasten opgehangen, ondertussen hangen er in Oost-Brabant al 276 nestkasten! De kasten hangen in de gemeenten: Bekkevoort, Bierbeek, Boutersem, Geetbets, Glabbeek, Hoegaarden, Kortenaak, Landen, Linter, Lubbeek, Tiel-Winge, Tienen en Zoutleeuw. Het onderzoek wordt gedragen door 6 personen die de controles op dezelfde manier uitvoeren.

De eerste controleronde van alle nestkasten wordt begin mei uitgevoerd, dan volgt er elke 14 dagen een controle in de kasten waar een legsel werd aangetroffen. Steenuilen zijn klokvast: tussen 10 en 20 april beginnen de meeste vrouwtjes met de eileg. Uitzonderlijk zijn er begin april enkele vroegere, latere legfels kunnen volgen tot eind april/begin mei.

Enkele legfels komen niet uit. Als het mannetje sterft tijdens de 4 weken durende broedperiode, krijgt het broedend vrouwtje geen voedsel meer aangebracht op het nest. Na enkele dagen zal de honger haar dwingen om te overleven en verlaat ze het legsel. Ook onder normale omstandigheden komt een enkel eitje soms niet uit, dat is normaal.

Eind mei en de eerste helft van juni groeien de jongen op, als het dan *te* nat (veel neerslag) en *te* koud is (onder de 10° C.) zien we een enorme sterfte onder de jongen. In plaats van het gevarieerde menu dat ze nodig hebben, krijgen ze nog vooral regenwormen gepresenteerd. Die regenwormen worden gevangen op pas ingezaaide maïs- en bietenvelden die bewerkt zijn met pesticiden en herbiciden en jonge Steenuilen zijn daar gevoeliger aan dan de volwassen vogels; ze krijgen diarree en sterven aan uitdroging.

Tabel: Totaal aantal broedgevallen – mislukte broedgevallen periode 1993 - 2013

Sommige jaren mislukten tot bijna de helft van de broedsels. Zo mislukten in 2001 wel 27 van de 63 broedgevallen, 43% dus. In 2006 waren dat 28 van de 65 broedgevallen, eveneens 43%. In sommige jaren zien we een uitval van 25%.

Ik wil Stany Cerulis, Jos Cuppens, Benny L'Homme, Ronny Huybrechts en André Vanmarsenille bedanken die elk jaar trouw hun gegevens van hun veldwerk doorgeven.

Philippe Smets.

Three of a kind, een winnende combinatie?

Tijdens een controleronde langs onze steenuilennestkasten, op zaterdag 3 mei 2014, wachtte me een grote verrassing: bij het openen van het dak zag ik drie volwassen Steenuilen in een nestkast, waarin eerder al een broedend vrouwtje was waargenomen. De nestkast hangt op de zolder van een schapenstal, in de beemden van Halle-Zoersel.

Na het ophangen van de kast in 2011, werd er onmiddellijk gebroed met drie jongen als resultaat. Een jaar later vlogen er drie jongen uit en stierf er één in het nest, maar vlogen de andere uiltjes veilig uit. In 2013 werd het legsel van vier eieren door het vrouwtje verlaten. We vreesden dat het mannetje iets was overkomen, waardoor het vrouwtje haar broedsel in de steek moest laten om zelf te kunnen overleven.

In de directe omgeving werden de afgelopen jaren verwoede pogingen ondernomen om Steenuilen te vinden en tot broeden aan te zetten. Dit lukte nauwelijks of niet: het besproken broedkoppel is al jaren vrijwel het enige onderzochte paar in Halle. In de omliggende dorpen wordt echter een aanzienlijk succesvolle populatie vastgesteld. De reden voor het bijna ontbreken van de steenuil in dit landschappelijk toch aantrekkelijke dorp is mogelijk het veelvuldig voorkomen van predators (Sperwer, Havik, Bosuil en eventueel marters), die o.a. vanuit het Zoerselbos opereren.

Foto: Bart Van de Vel

Omdat we in 2013 vreesden ook dit broedpaar kwijt te raken, werden er meerdere controles gedaan. Vaak troffen we slechts één Steenuil aan. Dit voorjaar werden er dat gelukkig toch weer twee, met spoedig de eerste eieren. Groot was dus mijn verbazing dus om bij een volgend plaatsbezoek drie volwassen steenuilen aan te treffen in één kast. Snel werd met een smartphone een bewijsfoto gemaakt.

Op advies van specialisten uit Vlaanderen en Nederland werd besloten om de volwassen uilen nogmaals te controleren en ook meteen te ringen. Op zondagavond 11 mei troffen we nog slechts twee uilen in de kast aan: een vrouwtje met broedvlek op drie eieren en één zonder broedvlek, vermoedelijk het lokale mannetje. Een vierde ei lag koud buiten het bereik van het broedende vrouwtje.

We hebben het vermoeden dat de eerder aanwezige, derde uil een tweede vrouwtje moet zijn geweest: het is erg onwaarschijnlijk dat het gepaarde, territoriale mannetje een concurrerende man tot in de nestkast zou toelaten.

In de volksmond zegt men wel eens dat alle goede dingen uit drie bestaan. Maar geldt dat ook voor een modern steenuilengezinnetje? De literatuur geeft ons weinig hoop: Piet Fuchs en Joep van de Laar tonen in hun boeiende artikel 'Stoute steenuilen' (beschikbaar op internet) aan dat bigamie zeer zeldzaam lijkt (1 op 1000 gecontroleerde gevallen) en weinig of niet succesvol is. Literatuurstudie wees uit dat bigamie vaak samengaat met geïsoleerde territoria en een rijke voedselsituatie. Ook het voorval in Halle-Zoersel past in dat plaatje: de kast met drie Steenuilen is het enige territorium in een wijde omgeving met weiden, houtopslag, rommelige hoekjes en ruigtes, dat in 2014 krioelt van de muizen. Ook Ronald van Harxen en Pascal Stroeken geven in hun leerrijke monografie 'De steenuil' aan dat lesbische stellen en ander afwijkend broedgedrag, zoals de beschreven bigamie, bijna steeds tot mislukte legfels leidt.

In 'The little owl' van Dries Van Nieuwenhuysse e.a. vinden we echter wél een verwijzing naar '*nine owlets in one nest site being cared for by two females*'. Maar misschien was dat wel de ene uitzondering die de regel bevestigt, dat bigamie tot mislukken is gedoemd.

Inderdaad: tijdens een volgende controle troffen we één vrouwtje aan dat nog steeds op vier eieren zat te broeden. Na afloop van het broedseizoen bleken de eieren bij het openmaken alle onbevucht. Eén ei was zelfs leeg, er zat niets in de schaal.

Met dank aan Eddy D'Huyvetter, Valentijn Brems, Eric Gruppings en Luc Van de Vijver voor gezamenlijke controles, ringwerk en aanvullende verslaggeving.

Bart Van de Vel

Nacht van de Steenuil zaterdag 28 maart 2015

De Nacht van de Vleermuis is voorbij en mocht rekenen op alweer honderden deelnemers! Binnenkort maken de afdelingen hun jaarprogramma op voor volgend jaar. Zorg jij ervoor dat er voortaan ook een "Nacht van de Steenuil" op het programma staat?

Ideaal daarvoor is de laatste zaterdag van maart. Steenuilen zijn dan erg territoriaal, als je dan een avondwandeling maakt is de kans groot dat je ze hoort of ziet. Een mooie gelegenheid dus om ze (figuurlijk) in de spotlights te zetten. De Steenuilenwerkgroep heeft een powerpoint presentatie ter beschikking die voor de wandeling kan geprojecteerd worden. In de meeste regio's zijn er meerdere vrijwilligers die de Steenuilen opvolgen en die je met raad en daad kunnen bijstaan.

Organiseer jij ook een Nacht van de Steenuil?

Geef ons dan een seintje via steenuilen@natuurpunt.be

Hier kan je ook terecht met vragen of interessante items voor de Steenuilennieuwsbrief?

Wil je de Steenuilenwerkgroep van Natuurpunt steunen?

Op onderstaande gegevens kan je een bijdrage storten.

Vergeet volgende mededeling niet: **projectnummer 2492**

Giften vanaf 40 euro zijn fiscaal aftrekbaar

Natuurpunt Studie vzw
Steenuilenwerkgroep (KP 2492)
Coxiestraat 11
2800 Mechelen

IBAN BE12 2300 5247 4592
BIC GEBA BEBB
BTW BE 0408.032.874

Foto: Arjan van Dam